

עשרה בטבת: צום ויום הקדיש הכללי

"אזינו בית ישראל שמועו: צום העשירי יהיה ביום שלישני, יהפוך אותו הקדוש ברוך הוא לששון ולשמחה, כדכתיב כה אמר ה' צבאות, צום הרביעי וצום הזומישי וצום השביעי וצום העשירי, יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים, והאמת והשלום אהבו:" (זכריה ח')

על מה צמים?

"והארץ שפל רומי, וגדל שברי, משומם אשב יום סמך הארי, על צבי הר קודש ציון עירי, לכן אקונן ואתאבל בחודש העשירי.

בחודש העשירי אריה עלה בחמה, בעשור לחודש בנה עלי חומה, גש הוא וכל עמו לעשות בעמי נקמה, ויערכו איתם למלחמה."

עשרה בטבת הוא יום בו החלו הבבלים לצור על ירושלים. המצור נמשך שלוש שנים, ולבסוף הובקעה החומה, נחרב בית המקדש הראשון והעם יצא לגלות בבל. הרבנות הראשית לישראל קבעה יום זה כיום הקדיש הכללי, לכל מי שקרוביו נרצחו בשואה, ויום מותם אינו ידוע.

למה צמים?

"יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזיכרון דברים אלו נשוב להיטיב..." (הרמב"ם הלכות תעניות)

"כתוב 'הכזה יהיה צום אבחרהו יום ענות אדם נפשו הלכך כאגמן ראשו' וכו' (ישעיה נח) : מסופר על עשיר אחד ששלחו לו שליחים כדי שיתן נדבה, אך הוא תמיד סירב. אמר רב העיר אני אלך ואדבר עמו. נטל הרב את מעילו והלך לבית העשיר, וכשהגיע פנה ואמר לו : "כעת חורף ואנו צריכים עצים לחלק לעניים להסקת התנורים, אולי כבודו יוכל לסייע". אולם העשיר לא נראה כמי שחפץ לעזור ואמר שישמחו על עצמם שמיות, והתחמק בתירוצים שונים. הלך הרב, ושוב חזר לבית העשיר. דפק הרב על הדלת, והנה אומרים לו שהעשיר כבר במיטתו עם פיג'מה. אמר להם הרב : "יש לי רק דבר קטן לומר לו". ניגש העשיר לדלת וביקש מהרב שיכנס לבית, אך הרב אמר לו : "בא רגע לבחוק", העשיר יצא והרב החל לומר לו דרשות ופולפולים, וכיון שהיה קר החל העשיר לרעוד וביקש מהרב להיכנס לבית, אך הרב אומר לו : "המתן עוד מעט, וביקש ממנו עצים לעניים לחמם את הדירה". אמר לו העשיר : "כמה שצריך אני נותן, אבל מדוע אתה מעמיד אותי בחוץ הרבה זמן?" אמר לו הרב : "כדי שתרגיש את הקור, ואז תיתן."

בדרך כלל ביום שיש תענית אדם ליבו נשבר, הוא רעב, וזה הזמן לעשות חשבון הנפש "הלא פרוס לרעב לחמך", וישים לבו גם לזולת. העשיר אומר יום אחד העני לא יאכל לא יקרה כלום, אבל כשהעשיר צם יום אחד בלבד כבר קשה לו, ולכן עליו להרגיש מה שעובר על העני. ואינו דומה מי שיש לו פת בסלו, למי שאין לו פת בסלו." (רבי מרדכי אליהו מתוך "קול צופיך" גיליון 292)

טבת זה שיא החורף

"אמר: אם אני מגלה אותם בתקופת טבת, הרי הם לוקים בצינה ומתים. אלא אני מגלה אותם בתקופת תמוז, שאפילו הם ישנים בדרכים וברחובות, אין אחד מהם ניזוק." (איכה רבה, פרשה א')

מה קורה לעניים בחורף?

אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרעפיק (מטבע) חציו היה נותן לשומר בית המדרש וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו. פעם אחת לא מצא להשתכר ולא הניחו שומר בית המדרש להיכנס. עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אל והים חיים מפי שמעיה ואבטליון (מגדולי אותו דור). אמרו אותו היום ערב שבת היה ותקופת טבת היתה וירד עליו שלג מן השמים. כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון: "אבטליון אחי בכל יום הבית מאיר והיום אפל, שמא יום המעונן הוא!?" הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג. פרקוהו והרחיצוהו וס' יכוהו והושיבוהו כנגד המזורה. אמרו ראוי זה לחלל עליו את השבת. (תלמוד בבלי מסכת יומא דף ל"ה ע"ב)